

LYGIAGREČIOJI VALSTYBIŲ NARIŲ IR EUROPOS KOMISIJOS KOMPETENCIJA TAIKYTI ES KONKURENCIJOS TEISĖS NUOSTATAS *NE BIS IN IDEM* PRINCIPO KONTEKSTE

Justina Nasutavičienė

Mykolas Romeris universiteto Teisės fakulteto
Tarptautinės ir Europos Sąjungos teisės katedra
Ateities g. 20, LT-08303 Vilnius, Lietuva
Telefonas (+307 5) 2714 669
Elektroninis paštas j.nasutaviciene@etd.lt

Pateikta 2011 m. kovo 30 d., parengta spausdinti 2011 m. gruodžio 6 d.

Anotacija. Tarybos Reglamente (EB) Nr. 1/2003 dėl konkurencijos taisyklių, nustatytų Sutarties 81 ir 82 straipsniuose, įgyvendinimo įtvirtinta valstybių narių konkurencijos institucijų ir nacionalinių teismų pareiga tam tikrais konkurencijos pažeidimo atvejais taikyti ir nacionalines taisykles, ir ES teisę, todėl dabar Europos Komisija ir 27 valstybių narių konkurencijos institucijos bei teismai dalijasi lygiagrečiąja kompetencija ES konkurencijos teisės srityje.

Tokia kompetencijos sistema gali lemti situacijas, kai, pavyzdžiui, dėl to paties susitarimo, galinčio smarkiai paveikti prekybą tarp valstybių narių, tyrimą vykdys ir bausmes už konkurencijos taisyklių pažeidimus skirs kelios nacionalinės konkurencijos institucijos. Todėl keltinas klausimas, ar Reglamente 1/2003, įtvirtinusiame lygiagrečios kompetencijos sistemą, egzistuoja bent koks nors saugiklis, įmonėms užtikrinantis *ne bis in idem* principo, įtvirtinto Europos Žmogaus Teisių Konvencijos 7 protokolo 4 straipsnyje bei Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijoje garantuojamą apsaugą.

Straipsnyje pirmiausia apžvelgiama Europos Žmogaus Teisių Teismo praktika aiškinant principo sąvoką ir jo taikymo ribas. Tuomet šio principo kontekste analizuojamos Reglamen-

tu 1/2003 įtvirtintos lygiagrečios kompetencijos sistemos pagrindinės problemos. Straipsnis baigiamas tiriamų klausimų apibendrinimu, pateikiamos pagrindinės išvados.

Reikšminiai žodžiai: ES konkurencijos teisė, Europos Žmogaus Teisių Teismo praktika, *ne bis in idem* (*non bis in idem*), lygiagreti kompetencija, bylų paskirstymas, Europos konkurencijos tinklas.

Įvadas

2002 m. gruodžio 16 d. Tarybos reglamento (EB) Nr. 1/2003 dėl konkurencijos taisyklių (toliau – Reglamentas 1/2003) 3 straipsnyje numatytais atvejais 27-ioms valstybėms narėms dalijantis kompetenciją dėl Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo (toliau – SESV arba Sutartis) 101 ir 102 straipsnių¹ taikymo kyla kelių nacionalinių konkurencijos institucijų vykdomų lygiagrečių tyrimų grėsmė. Tai reiškia, kad jei įmonė veikė, pavyzdžiui, dviejų valstybių narių rinkose ir savo veiksmais galimai pažeidė SESV 101 ar 102 straipsnius, dėl tokios įmonės veiksmų abiejose valstybėse narėse gali būti pradėti ir vykdomi du skirtingi tyrimai, kurie savu ruožtu gali baigtis baudų paskyrimu, kas iš tikrųjų lemtų įmonės nubaudimą už tą pačią veiką du kartus.

Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos (toliau – EŽTK arba Konvencija) 7 protokolo 4 straipsnyje įtvirtinto *ne bis in idem* principo taikymo ribos – vienos valstybės konvencijos dalyvės teritorija. Tai reiškia, jog minėta nuostata nedraudžia kelių valstybių narių institucijoms persekioti ir bausti įmonę už tą pačią konkurencijos teisės taisyklės pažeidusią veiką. Kita vertus, Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartija (toliau – Chartija) vienareikšmiškai uždraudžia antrą kartą teisti ar bausti už nusikalstamą veiką, dėl kurios Sąjungoje tas asmuo buvo galutinai išteisintas ar pripažintas kaltu pagal įstatymą. Įsigaliojus Lisabonos sutarčiai ir Chartijai įgijus Europos Sąjungos pirminės teisės statusą į Reglamente Nr. 1/2003 įtvirtintą lygiagrečiosios kompetencijos sistemą turėtų būti pažvelgta atsizvelgiant į Chartijoje įtvirtintą draudimą.

Todėl šio straipsnio tikslas – vadovaujantis Europos Žmogaus Teisių Teismo (toliau – EŽTT arba Strasbūro teismas) praktika išsiaiškinti *ne bis in idem* principo sąvoką, jo elementus ir taikymo ribas, tuomet to principo kontekste išanalizuoti pagrindines Reglamentu 1/2003 įtvirtintos lygiagrečiosios kompetencijos sistemos problemas ir nustatyti, ar Sąjungos teisėje įmonėms yra užtikrinama *ne bis in idem* principo garantuojama apsauga.

Kai kuriuos ES konkurencijos procedūrų atitikties minėtam principui aspektus yra nagrinėję užsienio autoriai (W. P. J. Wils, W. B. van Bockel, J. A. E. Vervaele, D. Waelbroeck ir kt.). Atkreiptinas dėmesys į tai, kad literatūroje lietuvių kalba šie klausimai iš viso neanalizuoti. Tiesa, A. Nevera ir S. Melničenko yra nagrinėję *non bis in*

1 Reglamente Nr. 1/2003 ir Teisingumo Teismo praktikoje minimi EB sutarties 81 ir 82 straipsniai, tačiau po Lisabonos sutarties jie buvo pernumeruoti į Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 101 ir 102 straipsnius, todėl toliau tekste bus vartojama tik pastaroji numeracija.

idem principo Europos Sąjungos baudžiamojoje teisėje temą. Visų šių autorių darbai remtasi rašant šį straipsnį.

Rašant straipsnį taikyti kontekstinės analizės, analogijos, istorinis-lyginamasis, lingvistinis, teleologinis metodai. Pirmoje straipsnio dalyje remiantis EŽTT praktika atskleidžiama principo sąvoka, jo elementai ir taikymo ribos. Antroje straipsnio dalyje per *ne bis in idem* principo prizmę apžvelgiama iki Reglamento 1/2003 priėmimo galiojusi kompetencija taikyti ES konkurencijos teisę. Toliau straipsnyje analizuojama Reglamento 1/2003 įtvirtinta kompetencijos taikyti ES konkurencijos teisę problematika, atkreipiamas dėmesys į pirminio Reglamento 1/2003 pasiūlymo turinį ir dėl atitinkamų nuostatų išdėstytus argumentus, taip pat nagrinėjama lygiagrečiosios kompetencijos ir bylų paskirstymo problematika atsižvelgiant į *ne bis in idem* principo reikalavimus, apžvelgiami ir įvertinami galimi probleminės situacijos sprendimo variantai.

1. *Ne bis in idem* principo sąvoka

Istoriškai vienas esminių baudžiamosios teisės principų – *ne bis in idem* (arba *non bis in idem*; pažodžiui – ne du kartus už tą patį) – draudžiantis daugiau nei vieną kartą bausti asmenį už tą patį nusikaltimą, susiformavo nacionaliniu lygmeniu, kur šis principas pripažįstamas absoliučiu. Kitas klausimas – *ne bis in idem* principo bei atskirų jo elementų pripažinimas tarptautiniu ir Europos Sąjungos lygmenimis².

EŽTK 7 protokolo 4 straipsnis, įtvirtinantis *ne bis in idem* principą, skamba taip:

1. Niekas negali būti tos pačios valstybės institucijų vėl persekiojamas ar baudžiamas už nusikaltimą, dėl kurio jis jau buvo išteisintas arba nuteistas nuosprendžiu pagal tos valstybės įstatymus ir baudžiamąjį procesą.
2. Ankstesnės šio straipsnio dalies nuostatos nedraudžia atnaujinti bylos proceso pagal tos valstybės įstatymus ir baudžiamąjį procesą tuo atveju, kai iškyla nauji ar naujai paaiškėję faktai ar nustatomos esminės ankstesnio proceso klaidos, galėjusios turėti reikšmės bylos baigčiai.
3. Neleidžiama nukrypti nuo šio straipsnio remiantis Konvencijos 15 straipsniu³.

Iš straipsnio teksto matyti, kad čia įtvirtinta teisė taikoma tik baudžiamosios teisės procedūrų metu, tačiau „baudžiamoji“ (angl. *criminal*) yra savarankiška sąvoka, kurią aiškina EŽTT, o ES konkurencijos procedūros pagal savo pobūdį turi būti laikomos baudžiamosios teisės pobūdžio⁴.

Ne bis in idem principas yra europietiškas analogas JAV taikomai dvigubo apkaltinimo (angl. *double jeopardy*) klauzulei⁵ – jis turi ir gana senas tradicijas Europos Sąjun-

2 Nevera, A.; Melničenko S. *Non bis in idem* principas Europos Sąjungos baudžiamojoje teisėje (I). *Socialinių mokslų studijos*. 2009, 4(4): 85–106, p. 86.

3 EŽTK 7 straipsnio 4 dalis. *Valstybės žinios*. 1995, Nr. 40-987.

4 Žr.: Balčiūnaitė, J. EB konkurencijos teisės procedūrų pobūdis: ar turėtų būti taikomas EŽTK 6 straipsnis šiuo procedūrų metu? *Socialinių mokslų studijos*. 2010, 1(5): 253–270.

5 Kokkoris, I.; Lianos, I. *The reform of EC competition law: new challenges*. Kluwer Law International, 2009, p. 179.

gos teisėje, kurioje formavosi daugiausia konkurencijos teisės kontekste, atsižvelgiant į Sąjungos ir valstybių narių kompetenciją taikyti administracines sankcijas. Nusistovėjusioje Teisingumo Teismo praktikoje šioje srityje *ne bis in idem* principas pripažįstamas bendruoju Sąjungos teisės principu⁶.

Tiesa, kaip nurodė Wouter P. J. Wilsas, nors visos ES valstybės narės yra EŽTK dalyvės, tačiau ne visos iš jų yra ratifikavusios Konvencijos 7 protokolą, kurio 4 straipsnyje ir yra įtvirtintas aptariamas principas⁷. Dėl šios priežasties minėto principo pripažinimas bendruoju Sąjungos teisės principu galėtų kelti klausimų, tačiau visas abejones pašalina Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartija – 50 jos straipsnis praktiškai pakartoja EŽTK 7 protokolo 4 straipsnio pirmąją dalį:

Niekas negali būti antrą kartą teisiamas ar baudžiamas už nusikalstamą veiką, dėl kurios Sąjungoje jis jau buvo galutinai išteisintas ar pripažintas kaltu pagal įstatymą⁸.

Aiškinamajame Chartijos memorandume teigiama, kad tokia nuostata atitinka EŽTK 7 protokolo 4 straipsnį, tačiau jo apimtis yra praplėsta Europos Sąjungos mastu⁹. Pagal Chartijos 50 straipsnį *ne bis in idem* principas taikomas vienos, kelių ar apskritai visų Europos Sąjungos valstybių narių jurisdikcijose. Tai atitinka Europos Sąjungos *acquis*¹⁰.

1.1. EŽTT praktikos evoliucija dėl *ne bis in idem* principo „*idem*“ elemento

Kaip minėta, EŽTK 7 protokolo 4 straipsnio 1 dalis draudžia ir pakartotinį persekiojimą, ir pakartotinį baudimą: „Niekas negali būti tos pačios valstybės institucijų vėl persekiojamas ar baudžiamas už nusikaltimą, dėl kurio jis jau buvo išteisintas arba nuteistas nuosprendžiu (...)“¹¹ Tai išties suponuoja mintį, jog tokie du draudimai yra skirtingi *ne bis in idem* principo aspektai. EŽTT savo praktikoje skirdamas vieną draudimą nuo kito, galima sakyti, tai ir patvirtina, nors remiantis keliomis nesenomomis bylomis galima teigti, jog EŽTT ėmė pripažinti net tris šio principo suteikiamas garantijas: teisę, kad *nebūtų galimybės* į pakartotinį persekiojimą (angl. *the right not to be liable to be tried twice*), teisę nebūti pakartotinai persekiojamam bei teisę nebūti pakartotinai baudžiamam¹².

6 Nevera, A.; Melničenko, S., *supra* note 2, p. 87.

7 Pavyzdžiui, 2010 m. lapkričio 15 d. duomenimis, šis protokolas negalioja Belgijai, Olandijai ir Jungtinei Karalystei. Treaty Office [interaktyvus]. [žiūrėta 2010-11-15]. <<http://conventions.coe.in>>.

8 Wils, W. P. J. The Principle of ‘Ne Bis in Idem’ in EC Antitrust Enforcement: A Legal and Economic Analysis. *World Competition*. 2003, 26(2): 131–148, p. 4–5.

9 Explanations relating to the Charter of Fundamental Rights [interaktyvus]. [žiūrėta 2010-11-16]. <<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2007:303:0017:01:EN:HTML>>.

10 Šiuo aspektu reikėtų atkreipti dėmesį į Šengeno konvencijos 54–58 straipsnius ([2000] OJ L239/19), Europos Bendrijų finansinių interesų apsaugos konvencijos 7 straipsnį ([1995] OJ C316/49) ir Kovos su korupcija konvencijos 10 straipsnį ([1997] OJ C195/2).

11 Angliškas žodis „offence“ Konvencijos 7 protokolo 4 straipsnyje lietuvių kalba verčiamas kaip „nusikaltimas“, todėl paprastumo dėlei toliau bus vartojamas būtent toks pateiktas šio žodžio vertimas nepaisant to, ar yra kalbama apie nusikaltimą baudžiamosios teisės prasme, ar apie administracinį teisės pažeidimą.

12 van Bockel, W. B. *The ne bis in idem principle in EU law*. The Netherlands: Kluwer Law International, 2009, p. 186.

Iš pat pradžių EŽTT spręsdamas, ar asmens elgesys, už kurį jis yra persekiojamas ar baudžiamas antrą kartą, yra tapatus tam, dėl kurio tas asmuo jau buvo nuteistas ar išteisintas, akcentavo pareiškėjo „tą patį elgesį“ nepaisydamas to, kaip toks elgesys klasifikuojamas nacionalinėje teisėje (*idem factum*)¹³. Tokio požiūrio Teismas laikėsi, pavyzdžiui, *Gradinger* byloje, kurioje pareiškėjas skundėsi, kad už padarytą nusikaltimą (vairuodamas girtas jis partrenkė ir mirtinai sužalojo dviratininką) jis buvo nubaustas du kartus – pagal Kelių eismo įstatymą ir Baudžiamojo kodekso nuostatas. EŽTT šioje byloje pažymėjo, kad 7 protokolo 4 straipsnio tikslas yra uždrausti baudžiamojo proceso, kuris buvo baigtas galutiniu sprendimu, pakartotinumą. Teismo nuomone, nagrinėjamos teisės aktų nuostatos skiriasi savo pobūdžiu ir tikslu, be to, nusikaltimas, numatytas Kelių eismo įstatyme, sudaro tik vieną nusikaltimo, baudžiamo pagal Baudžiamojo kodekso nuostatas, aspektą. Nepaisant to, abu ginčijami sprendimai buvo grindžiami tuo pačiu elgesiu, o tai pažeidė 7 protokolo 4 straipsnį¹⁴.

Vėliau EŽTT ėmė remtis prielaida, kad pareiškėjo elgesys, dėl kurio pradėtas baudžiamasis persekiojimas, yra tas pats, tačiau kreipė dėmesį, ar tas pats elgesys gali sukelti kelis nusikaltimus (*concoeurs idéal d'infractions*), už kuriuos gali būti inicijuoti skirtingi procesai. Toks požiūris buvo pritaikytas *Oliveira* byloje, kurioje pareiškėja skundėsi, kad buvo nuteista du kartus už tą pačią veiką (važiuodama apledėjusiu keliu ji nesuvaldė automobilio ir susidūrė su kitu automobiliu, kurio vairuotojas patyrė rimtų sužalojimų). Teismas nusprendė, kad pareiškėjos veika yra tipinis pavyzdys vienintelio asmens veiksmo, sukeliančio kelis nusikaltimus (transporto priemonės nesuvaldymas ir fizinis sužalojimas), tuo tarpu 7 protokolo 4 straipsnis draudžia persekioti tik už *tą patį* nusikaltimą. Nors, Teismo nuomone, būtų teisingiau, jei tokiu atveju vienas teismas išnagrinėtų visus kilusius teisės pažeidimus vieno proceso metu, tačiau tai, kad byloje buvo pradėti du procesai, pažeidimo nenulėmė. Jei skirtingi nusikalimai, būdami vienintelio veiksmo pasekme, būtų nagrinėjami skirtingų teismų, tai vis tiek nesukeltų minėtos nuostatos pažeidimo, ypač tada, kai bausmės nėra viena kitą papildančios¹⁵. Tokiu požiūriu EŽTT taip pat vadovavosi vėlesnėse bylose *Göktan prieš Prancūziją*¹⁶, *Gauthier prieš Prancūziją*¹⁷ ir *Ongun prieš Turkiją*¹⁸.

Dar vėliau Teismas ėmė akcentuoti dviejų nusikaltimų „esminius elementus“. Byloje *Franz Fischer* EŽTT patvirtino, kad 7 protokolo 4 straipsnis nedraudžia baudžiamojo persekiojimo už kelis nusikaltimus, kylančius iš vieno asmens veiksmo (*concoeurs idéal d'infractions*). Tačiau jei pareiškėjas būtų persekiojamas ar baudžiamas už kiekvieną nusikaltimą atskirai, kai jie buvo tik „formaliai skirtingi“, tai būtų nesuderinama su *ne bis in idem* principu, todėl reikia papildomai išnagrinėti, ar tokie nusikaltimai pasižymi tais pačiais „esminiais elementais“. *Franz Fischer* byloje administracinis teisės pažeidimas (vairavimas išgėrus) ir nusikaltimas (neatsargus nužudymas esant apsvaigus

13 *Zolotukhin v. Russia* [GC], no. 14939/03, § 71.

14 *Gradinger v. Austria*, 23 October 1995, § 48, 53-55. A328-C.

15 *Oliveira v. Switzerland*, 30 July 1998, § 25-29. Reports 1998-V.

16 *Göktan v. France*, 2 July 2002.

17 *Gauthier v. France*, 24 June 2003.

18 *Ongun v. Turkey*, 10 October 2006.

nuo alkoholio), Teismo nuomone, turėjo tuos pačius „esminius elementus“, todėl buvo pripažintas 7 protokolo 4 straipsnio pažeidimas¹⁹.

Pažymėtina, kad šioje byloje Teismo neįtikino Vyriausybės argumentas, kad byla buvo išspręsta pareiškėjo kalinimo trukmę sumažinus vienu mėnesiu, kas yra lygiavertė bausmė baudai, mokamai administraciniame procese. Laisvės atėmimo bausmės sumažinimas pagal Federalinio Prezidento malonės prerogatyvą, EŽTT nuomone, negalėjo pakeisti pirmiau minėtos išvados, kad pareiškėjas buvo persekiotas du kartus už iš esmės tą patį nusikaltimą ir tai, kad abu apkaltinamieji nuosprendžiai buvo vykdomi²⁰.

Galiausiai šioje byloje Teismas pažymėjo, kad valstybė Konvencijos dalyvė gali laisvai reguliuoti, už kurį iš dviejų teisės pažeidimų asmuo turėtų būti patrauktas atsakomybėn. Pavyzdžiui, po Austrijos Konstitucinio Teismo sprendimo teisinė padėtis toje šalyje pasikeitė ir šiuo metu nebėra baudžiama už administracinius teisės pažeidimus dėl vairavimo išgėrus pagal Kelių eismo įstatymą, jei pagal faktines aplinkybes gali būti pritaikytas Baudžiamojo kodekso nuostatos dėl girtumo kaip nusikaltimą kvalifikuojančios aplinkybės²¹.

Taip pat EŽTT pabrėžė, kad kai du nusikaltimai, už kuriuos asmuo buvo persekiojamas, tik šiek tiek susipina, tuomet nebūtų jokios priežasties laikyti, kad asmuo negali būti persekiojamas dėl kiekvieno iš jų. Tokiu požiūriu Teismas vadovavosi byloje *W. F. prieš Austriją*²² ir *Sailer prieš Austriją*²³.

Galiausiai 2009 m. EŽTT Didžioji Kolegija (toliau – Didžioji Kolegija arba Kolegija) sprendama *Zolotukhin* prieš *Rusiją* byla išvystė naują „*idem*“ elemento testą. Ji ėmėsi prieš tai nurodytų požiūrių derinimo, t. y. *ne bis in idem* principo „to paties nusikaltimo“ sąvokos išaiškinimo. Kolegija išreiškė nuomonę, kad egzistuojantys įvairūs būdai, kaip patikrinti, ar veika, už kurią pareiškėjas buvo persekiojamas, iš tikrųjų yra tokia pati kaip ta, už kurią jis jau buvo nuteistas ar išteisintas, sukelia teisinį netikrumą, nesuderinamą su pagrindine teise nebūti patrauktam baudžiamojon atsakomybėn du kartus už tą patį nusikaltimą. Įdomu tai, kad sprendime buvo pažymėta, kad nors dėl teisinio tikrumo, numatomumo ir lygybės prieš įstatymą principų Teismas neturėtų be pateisinamos priežasties nukrypti nuo savo ankstesnės praktikos, tačiau nedinamiškas, konservatyvus jo požiūris sukeltų pavojų naujovėms ar tobulėjimui²⁴.

EŽTT Didžioji Kolegija pažymėjo, kad tarptautinių dokumentų, apimančių *ne bis in idem* principą, analizė atskleidžia įvairias jo formuluotes. Taigi, 7 protokolo 4 straipsnyje, JT konvencijos dėl pilietinių ir politinių teisių 14 straipsnio 7 dalyje bei Pagrindinių teisių chartijos 50 straipsnyje duodama nuoroda į „[tuos pačius] nusikaltimus“ („[*même*] *infractio*“), Amerikos žmogaus teisių konvencijoje kalbama apie „tą pačią priežastį („*mêmes faits*“), Konvencija dėl Šengeno susitarimo įgyvendinimo draudžia

19 *Franz Fischer v. Austria*, 29 May 2001, § 24-31.

20 *Ibid.*, § 29-30.

21 *Ibid.*, § 31.

22 *W. F. v. Austria*, 30 May 2002.

23 *Sailer v. Austria*, 6 June 2002.

24 *Zolotukhin*, § 78.

traukti baudžiamojon atsakomybèn už tuos pačius veiksmus („*mêmes faits*“), ir Tarptautinio Baudžiamojo Teismo Statute vartojamas terminas „[toks pats] elgesys“ („[*mêmes*] *actes constitutifs*“)²⁵.

Didžioji Kolegija pastebėjo, kad Europos Sąjungos Teisingumo Teismas ir Amerikos Žmogaus Teisių Teismas sąvokų „tie patys veiksmai“ arba „ta pati priežastis“ („*mêmes faits*“) ir termino „[tas pats] nusikaltimas“ („[*même*] *infraction*“) skirtumą laiko labai svarbiu, nes tuomet tyrimas grindžiamas griežtai materialinių veikų tapatumu, o teisinis tokių veikų kvalifikavimas atmetamas kaip nereikšmingas. Toks požiūris naudingas kaltinamajam, nes užtikrina, kad, kartą pripažinus kaltę ir atlikus bausmę arba priėmus išteisinamąjį sprendimą, jam ateityje nereikės bijoti kito baudžiamojo persekiojamo už tą patį veiksma²⁶.

EŽTT Didžioji Kolegija, pakartojusi Teismo įprastą formuluotę dėl Konvencijos kaip gyvo dokumento, kuri turi būti aiškinama ir taikoma tokiu būdu, kad suteiktos teisės būtų praktiškos ir veiksmingos, o ne teorinės ir iliuzinės, nurodė, kad žodis „nusikaltimas“ 7 protokolo 4 straipsnio tekste negali pateisinti griežtesnio požiūrio. Jos nuomone, Konvencijos, kaip tarptautinės sutarties, nuostatos turi būti aiškinamos atsižvelgiant į jų objektą bei tikslą ir taip pat pagal veiksmingumo principą²⁷. O toks požiūris, kuris pabrėžia teisinį dviejų pažeidimų kvalifikavimą, yra pernelyg ribojantis individų teises, todėl jei Teismas apsiribotų išvada, kad asmuo buvo patrauktas baudžiamojon atsakomybèn už nusikaltimus, kurie klasifikuojami teisiškai skirtingai, jis rizikuotų pakenkti 7 protokole įtvirtintai garantijai, nesuteiktų toms teisėms praktiškumo ir efektyvumo, kaip reikalauja Konvencija. Todėl, Kolegijos nuomone, 7 protokolo 4 straipsnis turi būti suprantamas kaip draudžiantis baudžiamąjį persekiojimą arba teisimą dėl antrojo „nusikaltimo“ tiek, kiek jis kyla iš identiškų ar iš esmės tokių pačių faktų ar aplinkybių²⁸.

Teismas priminė, kad 7 protokolo 4 straipsnyje įtvirtinta garantija tampa svarbi, kai pradedamas naujas procesas, jei prieš tai buvusysis baigėsi išteisinimu arba nuteisimu, kuris, savo ruožtu, jau įgijo *res judicata* galią. Tokiu metu turimi duomenys neišvengiamai apims ir pirmąjį „baudžiamąjį procesą“ pabaigusį sprendimą, ir naujajame procese pateiktą kaltinimą. Paprastai šie duomenys apims su abiem nusikaltimais susijusius faktus – tuos, dėl kurių pareiškėjas jau buvo nuteistas, ir nusikaltimo, dėl kurio jis kaltinamas naujame procese. EŽTT Didžiosios Kolegijos nuomone, tai iš tiesų yra tinkamas atspirties taškas nustatant, ar abiejų bylų faktinės aplinkybės yra identiškos, ar iš esmės tokios pačios²⁹.

Labai svarbu tai, kad, anot Didžiosios Kolegijos, neturi jokios reikšmės, kurios naujų kaltinimų dalys yra galiausiai patenkintos arba atmetos vėlesniame procese, nes 7 protokolo 4 straipsnis ne tik draudžia priimti antrą apkaltinamąjį ar išteisinamąjį nuosprendį, bet apskritai garantuoja apsaugą nuo pakartotinio persekiojimo arba nuo

25 Zolotukhin, § 78.

26 *Ibid.*, § 79.

27 EŽTT Didžioji Kolegija tokius savo teiginius grindė ankstesne Teismo praktika byloje *Mamatkulov ir Askarov prieš Turkiją* [GC], Nr. 46827/99 ir 46951/99, § 123, EŽTT 2005-I.

28 Zolotukhin, § 81-82.

29 *Ibid.*, para 83.

galimybės būti persekiojamam naujame procese už tą patį nusikaltimą. Todėl Teismas sprenddamas tokias bylas turėtų sutelkti dėmesį į baudžiamajam procesui pradėti ar sprendimui priimti reikalingus faktus, liečiančius tą patį pareiškėją ir neatskiriamai tarpusavyje susijusius laike ir erdvėje³⁰.

EŽTT Didžiąjai Kolegijai atsiribojus nuo visų iki tol Teismo taikytų požiūrių ir pagaliau nustatius vieną ir konkretų *non bis in idem* principo „idem“ elemento testą, vėlesnėse bylose Teismas juo sėkmingai naudojosi sprenddamas, ar nagrinėjami nusikaltimai, draudžiami skirtingų nacionalinės teisės aktų, iš tiesų nelaikytini tuo pačiu nusikaltimu³¹. Kiekvienoje byloje buvo cituojamas *Zolotkhinukhin* sprendimas pabrėžiant, kad Teismas neturi kreipti dėmesio į teisinę nusikaltimų charakteristiką pagal nacionalinę teisę, o turi lyginti juos tik pagal jų faktus.

1.2. „Bis“ elementas EŽTT praktikoje

Atskleisdamas „bis“ elemento sąvoką Teismas pabrėžia 7 protokolo 4 straipsnio tikslą – uždrausti baudžiamųjų procesų, pabaigtų „galutiniu“ sprendimu, pakartojimą³². Pagal 7 protokolo aiškinamąjį memorandumą, kuris nukreipia į Europos konvenciją dėl tarptautinio baudžiamųjų nuosprendžių pripažinimo, „sprendimas yra galutinis“, jeigu pagal tradicinį supratimą jis įgijo *res judicata* galią. Tai tas atvejis, kai jis yra neatšaukiamas, t. y. kai nebelieka jokių tolesnių įprastų priemonių arba kai šalys jas jau išnaudojo, arba praleido laiko limitą, skirtą pasinaudoti tomis priemonėmis³³.

Sprendimai, dėl kurių pateikiama įprastinė apeliacija, žinoma, nėra įtraukiami į 7 protokolo 4 straipsnio garantijos taikymo sritį tol, kol terminas pareikšti tokį ieškinį nėra pasibaigęs. Kita vertus, neeilinės priemonės, kaip antai, prašymas dėl bylos nagrinėjimo atnaujinimo arba prašymas pratęsti pasibaigusį terminą, nėra imami domėn, kai sprendžiama, ar procesas pasibaigė galutiniu sprendimu³⁴. Nors tokios priemonės parodo pirmojo proceso tęsimąsi, „galutinis“ sprendimo pobūdis nepriklauso nuo pasinaudojimo tokiomis procedūromis. Svarbu pažymėti, kad 7 protokolo 4 straipsnis nedraudžia atnaujinti bylos nagrinėjimą, kaip aiškiai numatyta to straipsnio antroje pastraipoje³⁵.

Valstybės narės dažnai ginčija pareiškėjo aukos statusą teigdamos, kad pirmasis procesas jo atžvilgiu baigėsi jo išteisinimu, todėl antrasis procesas negali būti laikomas *ne bis in idem* principo pažeidimu. EŽTT tokiais atvejais pabrėžia, kad 7 protokolo 4 straipsnis „bis“ elemento aspektu neapsiriboja draudimu pakartotinai bausti, bet jo taikymo sritis apima ir draudimą pakartotinai persekioti ar teisti³⁶. Jei taip nebūtų, tai priežodžio „persekioti“ nereikėtų papildomai įrašyti žodžio „bausti“, nes tai būtų perteklinė nuostata. 7 protokolo 4 straipsnis taikomas net tuomet, kai asmuo apkaltintas, tačiau

30 *Zolotukhin*, para 83-84.

31 *Ruotsalainen v. Finland, Maresti v. Croatia*, 25 June 2009; *Tsonyo Tsonev v. Bulgaria* (No. 2), 14 January 2010.

32 *Franz Fischer*, § 22, *Gradinger*, § 53.

33 *Nikitin v. Russia*, 20 July 2004, § 37, ECHR 2004-VIII. *Horciag v. Romania*, 15 March 2005.

34 *Nikitin*, § 39.

35 *Zolotukhin*, § 108.

36 *Franz Fischer*, § 29.

procesas nesibaigė jo nuteisimu. Anot Teismo, ši nuostata apima tris atskiras garantijas: 1) draudimą *sudaryti galimybę pakartotiniam persekiojimui* (angliškai *liable to be tried*), 2) draudimą pakartotinai persekioti ir 3) draudimą pakartotinai bausti už tą patį nusikaltimą³⁷.

Teismo nuomone, būdas, kuriuo nacionalinės institucijos vykdė abu procesus vieno pareiškėjo atžvilgiu, gali būti svarbus pagal Teismo praktikoje nustatytus kriterijus nustatant pareiškėjo aukos statusą³⁸. *Zigarella* byloje EŽTT nurodė, jog 7 protokolo 4 straipsnis taikomas tik tokiems procesams, kurie buvo pradėti žinant apie ankstesnį kaltinamojo teisimą už tą patį nusikaltimą. O kadangi nacionalinis Italijos teismas pradėjęs antrąjį procesą dėl tos pačios pareiškėjo veiklos ir sužinojęs apie tokią savo klaidą iš karto jį nutraukė, EŽTT atmetė pareiškėjo skundą pažymėdamas, kad net jei aptariama nuostata būtų taikoma ir tiems procesams, kurie buvo inicijuoti nežinant apie ankstesnį kaltinamojo persekiojimą, pareiškėjas negali laikyti savęs auka, nes nacionalinis teismas iš esmės pripažino savo padarytą pažeidimą ir klaidą ištaisė³⁹.

Teismas papildė šį aspektą *Falkner* byloje, kurioje jis nustatė, kad nacionalinėms valdžios institucijoms turi būti įmanoma ištaisyti klaidas tokiose situacijose, kaip nagrinėjamoje byloje, kai pirma procedūra buvo vykdoma administracinėje institucijoje, neturinčioje jurisdikcijos nagrinėti klausimu. Kadangi institucija vėliau pripažino savo klaidą, nutraukė bylos nagrinėjimą ir grąžino sumokėtą baudą, ieškovas nebegalėjo teigti buvęs paveiktas tokio proceso⁴⁰.

Todėl EŽTT pripažįsta, kad kai nacionalinės valdžios institucijos inicijuoja du procesus, tačiau vėliau pripažįsta *ne bis in idem* principo pažeidimą ir pasiūlo tinkamą teisinės situacijos atkūrimą, pavyzdžiui, nutraukiant ar anuliuojant antrąjį procesą ir panaikinant jo poveikį, Teismas gali laikyti pareiškėją praradusiu savo kaip „aukos“ statusą. Jeigu būtų kitaip, būtų neįmanoma nacionalinėms valdžios institucijoms ištaisyti 7 protokolo 4 straipsnio pažeidimą nacionaliniu lygmeniu, tad subsidiarumo sąvoka prarastų didžiąją savo naudingumą dalį⁴¹.

Todėl apibendrinus visą *ne bis in idem* principo taikymo EŽTT praktiką darytina išvada, kad asmens padaryto nusikaltimo atžvilgiu priimtam sprendimui įgijus *res judicata* galią, nepaisant to, ar tokiu sprendimu tas asmuo buvo išteisintas, pripažintas kaltu, ar pradėtas procesas nutrauktas, Konvencijos 7 protokolo 4 straipsnis draudžia net sudaryti galimybę būti persekiojamam ar pradėti antrą baudžiamąjį persekiojimą, teisti ar bausti už tą patį nusikaltimą, pastarąjį suprantant ne pagal tai, kaip nusikalstamos veikos kvalifikuojamos pagal nacionalinę teisę, bet nusikaltimus lyginant tik atsižvelgiant į jų faktus. Asmuo praranda aukos statusą tik tuomet, jei valstybinės institucijos pastebėjusios *non bis in idem* principo pažeidimą aiškiai tai įvardija ir antrąjį procesą nedelsdamos nutraukia bei panaikina jo sukeltas pasekmes.

37 *Nikitin*, § 36, *Zolotukhin*, § 110.

38 *Zolotukhin*, § 113.

39 *Zigarella v. Italy*, 3 October 2002.

40 *Falkner v. Austria*, 30 September 2004.

41 *Zolotukhin*, § 115.

2. Iki Reglamento 1/2003 priėmimo galiojusi kompetencija taikyti ES konkurencijos teisę *ne bis in idem* principo kontekste

Ekonominės integracijos procesas Europos Sąjungoje susidūrė su iššūkiu: *ne bis in idem* principo tarpvalstybinio taikymo atvejais skiriant administracines sankcijas konkrečiai konkurencijos teisės srityje. Tai reiškia, kad šis principas turėjo reikšmės ES teisės aktuose net prieš įsigaliojant Mastrichto sutarčiai⁴².

Nacionalinių konkurencijos institucijų ir Komisijos kompetencija bei užduotys taikant ES konkurencijos teisę, atrodo, buvo aiškiai padalytos ir atskirtos Reglamente 17/62: nacionalinės institucijos galėjo taikyti EEB sutarties 85 straipsnio 1 dalį ir 86 straipsnį (vėliau pernumeruotus į EB sutarties 81 bei 82 straipsnį, o dabar atitinkamai SESV sutarties 101 ir 102 straipsnį) tol, kol Komisija nepradėjo to reglamento 2, 3 arba 6 straipsniuose nustatytų procedūrų⁴³. Teoriškai tai reišė, kad nebuvo jokios tikimybės (arba ji buvo itin nedidelė), kad tas pats subjektas būtų persekiojamas du kartus už tą patį konkurencijos teisės pažeidimą pagal ES teisę, nes kai tik Komisija imdavosi kokių nors veiksmų byloje, nacionalinės institucijos automatiškai nutraukdavo savuosius⁴⁴.

Atrodytų, tokia situacija turėtų būti laikoma nepriekaištingai užtikrinančia procesų nesidubliavimą, tačiau *Walt Wilhelm* byloje⁴⁵ Vokietijos teismo užduoti klausimai dėl Komisijos ir nacionalinių konkurencijos institucijų kompetencijos pasidalijimo išryškino jau tuomet egzistavusius tokio reglamentavimo trūkumus. Byla buvo susijusi su Vokietijoje veikusiu įmonių karteliniu susitarimu, kurį ėmėsi tirti ir Komisija, ir Vokietijos konkurencijos institucijos. Vokietijos teismas Europos Sąjungos Teisingumo Teismo (toliau – Teisingumo Teismas arba ESTT) klausė, ar nacionalinės konkurencijos institucijos gali taikyti nacionalinės teisės nuostatas tiems patiems faktams, dėl kurių tyrimą jau pradėjo Komisija. Buvo baiminamasi, kad į tokį klausimą atsakius teigiamai iškiltų skirtingo tų pačių faktų vertinimo rizika, taip pat kad būtų iškraipyta konkurencija vidaus rinkoje. Vokietijos teismas taip pat prašė atsakyti, ar tokie valstybių narių veiksmai negalimi dėl rizikos, jog tam pačiam konkurencijos taisyklės pažeidusiam subjektui dėl tų pačių veiksmų ir Komisija, ir nacionalinės konkurencijos institucijos skirtų po bausmę. Kitaip tariant, Vokietijos teismas netiesiogiai paklausė, ar dvigubas subjekto nubaudimas nepažeistų *non bis in idem* principo.

Teisingumo Teismas tuomet nurodė, kad Reglamentas 17/62 reglamentuoja tik tokias situacijas, kai nacionalinės konkurencijos institucijos taiko EB sutarties 85 ir 86 straipsnį, o Komisija dar nėra ėmusi jokių veiksmų, tačiau situacijos, kai yra taikoma tik nacionalinė konkurencijos teisė, nepatenka į reglamento taikymo sritį. Kita vertus, šiame pat sprendime ETT pabrėžė, kad tas pats susitarimas gali būti kelių tuo pat metu vykdomų procesų objektu: vieno, vykdomo Sąjungos institucijų pagal Sutarties

42 Vervaele, J. A. E. The transnational *ne bis in idem* principle in the EU. Mutual recognition and equivalent protection of human rights. *Utrecht Law Review*. 2005, 1(2): 100–118, p. 106.

43 Reglamentas Nr. 17 Pirmasis reglamentas, įgyvendinantis Sutarties 85 ir 86 straipsnius, 9 straipsnio 3 dalis.

44 Bockel, W. B., *supra* note 12, p. 84.

45 14/68 *Walt Wilhelm and others v. Bundeskartellamt*, European Court reports 1969, Page 1.

85 straipsnį, ir kito – vykdomo nacionalinių konkurencijos institucijų pagal nacionalinę teisę⁴⁶. Taigi, ESTT nuomone, iš principo nacionalinėms institucijoms nebuvo draudžiama taikyti nacionalinės konkurencijos teisės taisyklių nepaisant to, kad dėl to paties subjekto elgesio Sąjungos institucijos jau taiko Sąjungos teisę. Tiesa, tokie lygiagrečiai valstybių narių institucijų vykdomi procesai gali būti leidžiami tik tuomet, kai tai nepakenks vienodam Sąjungos konkurencijos taisyklių taikymui bendrojoje rinkoje ir tokių taisyklių įgyvendinimui. Nacionalinės ir Sąjungos teisės konflikto atveju, žinoma, viršesnė būtų pastaroji⁴⁷.

Teisingumo Teismo nuomone, kelių konkuruojančių sankcijų paskyrimo tam pačiam subjektui galimybė visai nereikia, kad lygiagretieji procesai dėl to yra nepriimtini. Reglamentu 17/62 įtvirtinta speciali Sąjungos ir nacionalinių konkurencijos institucijų jurisdikcijos pasidalijimo sistema nedraudžia vykdyti dviejų skirtingų procesų, kurių kiekvienas gali baigtis savaip. Jei yra tikimybė, kad dviejų procesų pabaigoje bus skirtos kelios viena kitą papildančios sankcijos, prigimtinis teisingumas reikalauja, kad turi būti atsižvelgiama į bet kokią ankstesnę nuobaudą, kai ruošiamasi skirti kitą sankciją⁴⁸.

Žinoma, tokia ESTT praktika aiškinant Komisijos ir valstybių narių kompetencijos pasidalijimą būtų laikoma nesuderinama su ankstesniame poskyryje atskleista EŽTT praktika dėl *ne bis in idem* principo taikymo. Tačiau kaip generalinis advokatas Colomer teigė vienoje savo išvadų, abejotina, ar *Walt Wilhelm* sprendime Teisingumo Teismo įtvirtintos taisyklės apskritai vis dar turėtų būti cituojamos ir taikomos, juo labiau ginčytina, kad tos taisyklės skirtos *ne bis in idem* principo taikymui, nes sprendime kalbama apie „bendrąjį prigimtinio teisingumo reikalavimą, pagal kurį turi būti atsižvelgiama į bet kurią ankstesnę bausmę“⁴⁹. Šis bendrasis principas, kuriuo Teismas nuo to laiko ėmė dažnai vadovautis bylose dėl dvišalio bendradarbiavimo su JAV, kartais vadinamas tiesiog „pseudo-*ne bis in idem*“⁵⁰.

Be kita ko, po keturiasdešimties metų taikymo Reglamentas 17/62 buvo pakeistas naują konkurencijos taisyklių sistemą sukūrusiu teisės aktu. 2004 m. gegužės mėnesį įsigaliojus naujam Tarybos Reglamentui (EB) Nr. 1/2003 dėl konkurencijos taisyklių, nustatytų Sutarties 81 ir 82 straipsniuose, įgyvendinimo prasidėjo naujas antimonopolinis režimas Europos Sąjungoje, jis sukėlė daugybę diskusijų įvairiais įmonių teisių užtikrinimo klausimais. Reglamente įtvirtinus nevienareikšmiškai vertinamą kompetenciją taikyti ES konkurencijos teisės taisykles atsirado poreikis atidžiau įvertinti tokį režimą atsižvelgiant į *ne bis in idem* principo keliamus reikalavimus.

46 *Walt Wilhelm*, para 3.

47 Para 6.

48 Para 11.

49 2003 m. vasario 11 d. generalinio advokato Ruiz-Jarabo Colomer išvada byloje C-213/00 *Italcementi SpA v. Commission*, § 96 [interaktyvus]. [žiūrėta 2011-02-08]. <www.curia.europa.eu>.

50 Bockel, W. B. Reaction to the Green Paper on damages actions for breach of EC antitrust rules Europe Institute, Leiden University [interaktyvus]. [žiūrėta 2011-02-08]. <http://ec.europa.eu/competition/antitrust/actionsdamages/files_green_paper_comments/europe_institute.pdf>.

3. Reglamento 1/2003 įtvirtinta kompetencijos taikyti ES konkurencijos teisę problematika *ne bis in idem* principo kontekste

Modernizavimo paketas stipriai paveikė konkurencijos teisę, nes valstybėms narėms (nacionalinės konkurencijos institucijoms ir nacionaliniams teismams) buvo suteikti svarbūs įpareigojimai ES konkurencijos teisės įgyvendinimo srityje. Reglamentas 1/2003 yra grindžiamas lygiagrečios kompetencijos principu, todėl Komisija ir nacionalinės konkurencijos institucijos bei valstybių narių teismai buvo visiškai įtraukti į visus ES konkurencijos taisyklių įgyvendinimo aspektus ir ėmė dalytis lygiagrečia kompetencija juos taikant⁵¹.

3.1. Lygiagrečios kompetencijos problema

Pasakytina, kad pirminiame Reglamento 1/2003 pasiūlyme buvo teigiama, kad nors, kaip ESTT išaiškino *Walt Wilhelm* byloje, atsižvelgiant į Sąjungos teisės viršenybės principą valstybės narės konkurencijos taisyklės gali būti taikomos tik tuomet, jei tai nepakenks vienodam Sąjungos konkurencijos taisyklių taikymui vidaus rinkoje ir tokiu principu dviejų teisės sistemų galimo konflikto atvejai išsprendžiami Sąjungos teisės naudai, tai vis tiek efektyviai neapsaugo nuo susitarimų ir veiksmų vertinimo skirtumų ir nesuderinamumų tarp valstybių narių, net jei tokie susitarimai ir veiksmai paveikia prekybą tarp valstybių narių⁵². Todėl buvo pasiūlyta reglamento nuostata, įtvirtinanti, jog tuo atveju, kai susitarimai ir veiksmai gali paveikti prekybą tarp valstybių narių, jie turėtų būti vertinami pagal vienintele taisyklės taip skatinant vienodas veiklos sąlygas visoje Sąjungoje ir pašalinant išlaidas, su kuriomis susiduria tiek konkurencijos institucijos, tiek ir verslas, kai tuo pačiu metu taikomi ir Sąjungos, ir nacionalinės teisės aktai. Konkrečiai buvo siūloma įtvirtinti, kad jei susitarimas, įmonių asociacijos sprendimas arba suderinti veiksmai tokia prasme, kaip apibrėžta Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 101 straipsnyje, arba piktnaudžiavimas dominuojančia padėtimi, kaip apibrėžta 102 straipsnyje, gali turėti įtakos prekybai tarp valstybių narių, bus taikoma Sąjungos konkurencijos teisė, o ne nacionalinės konkurencijos teisės nuostatos⁵³.

Pasiūlymo tikslas buvo užtikrinti veiksmingą bylų paskirstymą paprastai kuriai nors vienai institucijai, kuri atitinkamoje situacijoje būtų laikoma tinkamiausia nagrinėti bylą. Šis tikslas būtų suvaržytas, jei valstybės narės institucijos pagal nacionalinę teisę būtų *ipareigotos tęsti* bylos nagrinėjimą (keliuose valstybėse narėse konkurencijos

51 Mikroulea, A. *Case Allocation in antitrust and collaboration between the National Competition Authorities and the European Commission. The reform of EC competition law: new challenges*. The Netherlands: Kluwer Law International BV, 2010, p. 55.

52 Proposal for a Council Regulation on the implementation of the rules on competition laid down in Articles 81 and 82 of the Treaty and amending Regulations (EEC) No 1017/68, (EEC) No 2988/74, (EEC) No 4056/86 and (EEC) No 3975/87 (“Regulation implementing Articles 81 and 82 of the Treaty”) COM/2000/0582 final – CNS 2000/0243 (OL C 365E, 2000: 284–296, p. 14).

53 *Ibid.*, p. 38.

institucija, gavusi skundą, pagal nacionalinę teisę yra įpareigota būtinai priimti oficialų motyvuotą sprendimą, užbaigiantį vykdytą tyrimą). Reglamento pasiūlyme buvo aiškiai pasakyta, kad lygiagrečiai vykstančių procesų turi būti vengiama⁵⁴.

Siekiant įveikti šią Sutarties 101 ir 102 straipsnių taikymo problemą buvo pasiūlyta vieną konkurencijos instituciją įpareigoti sustabdyti procedūrą ar atmesti skundą, kai kita konkurencijos institucija nagrinėja arba jau išnagrinėjo bylą. Tokios nuostatos taikymo sritis būtų apribota tik Sąjungos konkurencijos teisės taikymu. Pasiūlyta 3 straipsnio pirminė redakcija būtų užtikrinusi, kad veiksmingas bylų skirstymas nebūtų trukdomas vienu metu taikant įvairius teisės aktus, pagal kuriuos nacionalinės konkurencijos institucijos gali būti įpareigos priimti oficialų sprendimą, nes buvo vienareikšmiškai teigiama, kad lygiagretaus nacionalinių ir Sąjungos konkurencijos teisės taisyklių taikymo turėtų būti vengiama, kadangi jis veda prie nereikalingų lygiagrečiųjų procesų⁵⁵.

Tokių įžvalgų ir vertinimų kontekste keistai atrodo tai, kad Reglamente 1/2003 visgi buvo įtvirtinta valstybių narių konkurencijos institucijų ir nacionalinių teismų teisė taikant nacionalinius konkurencijos įstatymus susitarimams, įmonių asociacijų sprendimams ar suderintiems veiksams, jei jie gali smarkai paveikti prekybą tarp valstybių, taikyti ir Sutarties 101 straipsnio nuostatas⁵⁶. Tad tokiu atveju valstybių narių konkurencijos institucijos turi taikyti ir nacionalines taisykles, ir ES teisę.

Literatūroje teigiama, kad aptariamoms nuostatomis pirminės redakcijos tekstas pasikeitė po debatų Taryboje 2002 metais. Mažai yra žinoma apie pasikeitimo priežastis, tačiau teigiama, kad įtakos turėjo tai, kad ne visada *a fortiori* aišku, ar susitarimas „paveiks prekybą tarp valstybių narių“, todėl tam, kad laikas ir pastangos nebūtų švaistomos, jei vėliau išaiškėtų, jog nacionalinė konkurencijos institucija tęsė tyrimą netinkamu pagrindu, Reglamento 1/2003 3 straipsnis visgi buvo suformuluotas taip, kad leistų nacionalinei institucijai taikyti abiejų teisės sistemų normas tuo pačiu metu. Kita galima straipsnio turinio pasikeitimo priežastis galėjo būti ta, kad galingosios valstybės narės, išlaikiusios įvairius išsiskiriančius savo konkurencijos teisės bruožus, tiesiog siekė juos išsaugoti⁵⁷.

Siekiant pateisinti tokią decentralizuotą sistemą reikia pasakyti, kad jos šalininkai tokios sistemos būtinumą grindžia ekonomine analize⁵⁸. Jie teigia, kad tokia sistema suponuoja konkuruojančią jurisdikciją, kai sprendimai ir procedūros įvairiose nacionalinėse konkurencijos institucijose turi lyginamosios analizės poveikį, t. y. tokia sistema motyvuoja kiekvieną instituciją konkurencijos teisės aktus taikyti nepriekaištingai ir

54 Proposal for a Council Regulation on the implementation of the rules on competition laid down in Articles 81 and 82 of the Treaty and amending Regulations (EEC) No 1017/68, (EEC) No 2988/74, (EEC) No 4056/86 and (EEC) No 3975/87 (“Regulation implementing Articles 81 and 82 of the Treaty”) COM/2000/0582 final – CNS 2000/0243 (OL C 365E, 2000: 284–296, p. 15).

55 *Ibid.*, p. 8.

56 Reglamento 1/2003 3 straipsnio 1 dalis.

57 Bockel, W. B., *supra* note 12, p. 90.

58 Geradin, D. Competition between Rules and Rules of Competition. A Legal and Economic Analysis of the Proposed Modernization of the Enforcement of EC Competition Law. *Columbian Journal of European Law*. 2002, 9(1): 12.

veiksmingai⁵⁹. Be to, decentralizuotas konkurencijos teisės įgyvendinimas leidžia inovatyviai taikyti šios srities nuostatas⁶⁰. Galiausiai decentralizacija leidžia išvengti vadinamosios informacijos asimetrijos, nes nacionalinių konkurencijos institucijų padėtis renkant įrodymus yra geresnė⁶¹.

3.2. Bylų paskirstymo problematika

Nors nacionalinės konkurencijos institucijos turi teisę taikyti Sutarties 101 ir 102 straipsnius, visos baudos ar bausmės šių institucijų skiriamos remiantis nacionaline teise. Pagal nacionalinės jurisdikcijos taisykles tokių institucijų veiklos jurisdikcija paprastai yra apribota geografiškai tik ta konkrečios valstybės teritorija. Kitais žodžiais, nacionalinė institucija galės paskirti baudą atsižvelgdama į pažeidimo poveikį jos teritorijoje esančioms rinkoms, remdamasi nacionaline teise⁶².

Pasakytina, kad nors nacionalinėje teisėje gali būti įtvirtinti tam tikri institucijų kompetencijos apribojimai (todėl jos negalėtų vykdyti tyrimų už valstybės teritorijos ribų), tokių institucijų kompetencija taikyti Sutarties 101 ir 102 straipsnius nėra geografiškai apribota, o dauguma bylų, sprendinų pagal šiuos straipsnius dėl savo žymaus poveikio prekybai tarp valstybių narių vis tiek turės vienos valstybės sieną peržengiančius elementus, todėl taps kelių valstybių narių konkurencijos institucijų tyrimo objektu⁶³. Todėl galimi atvejai, kai konkrečioje byloje kelių valstybių narių konkurencijos institucijos paskirs bausmes dėl to paties antikonkurencinio elgesio, nes kiekviena institucija laikys tokį elgesį „veikiančiu“ ar „paveikusiu“ pirmiausia jos šalies rinką. Čia atsiskleidžia viena iš Reglamento 1/2003 ydų *ne bis in idem* principo kontekste – šiame teisės akte apskritai nėra įtvirtinta jokių taisyklių, kurios aiškiai ir neabejotinai išspręstų kelių valstybių narių jurisdikcijos konfliktus konkurencijos teisės byloje.

Todėl bylų paskirstymas buvo pripažintas vienu iš svarbiausių Reglamentu įtvirtintos sistemos uždavinių, už kurį atsakingas yra Europos konkurencijos tinklas, sudarytas iš valstybių narių konkurencijos institucijų ir Europos Komisijos⁶⁴. Buvo siekiama užtikrinti, kad taikydamos Sąjungos konkurencijos taisykles Komisija ir valstybių narių konkurencijos institucijos turėtų glaudžiai bendradarbiauti⁶⁵.

-
- 59 Geradin, D. Competition between Rules and Rules of Competition. A Legal and Economic Analysis of the Proposed Modernization of the Enforcement of EC Competition Law. *Columbian Journal of European Law*. 2002, 9(1), p. 12, 15.
- 60 Geradin, D. Dealing with Environmental Issues in an Integrated Market: The Regulatory Harmonization Policy of the European Community. The Greening of Trade Law? A Comparison of International Trade Organizations on Environmental Issues. Rowman & Littlefield, 2002, p. 132.
- 61 Armstrong, M.; Cowan, S.; Vickers, J. *Regulatory Reform-Economic Analysis and British Experience*. Cambridge: MIT Press, 1994, p. 11, 12.
- 62 Lenaerts, K.; Gerard, D. Decentralisation of EC Competition Law Enforcement: Judges in the Frontline. *World Competition*. 2004, 27(3): 313–350, p. 319.
- 63 Bockel, W. B., *supra* note 12, p. 94
- 64 Schaub, A. Continued focus on reform: Recent developments in EC competition policy. *International Antitrust Law & Policy*. Fordham Corporate Law, Juris Publishing, 2002, p. 31, 39; Schaub, A. Developments of Competition Law and Policy in EU Competition Law & Policy, Developments and Priorities. *Athens Conference April 19th. Nomiki Bibliothiki, Athens, 2002*, p. 103, 106.
- 65 Reglamento 1/2003 preambulės 15 konstatuojamoji dalis, 1 sakiny.

Komisijos nuomone, bylų paskirstymas neturėtų būti tiesiog mechaninis procesas, nes priimami sprendimai turėtų būti lankstūs. Komisija nepritarė teisiškai privalomoms taisyklėms, pagal kurias tam tikros bylos *a priori* nebūtų įtraukiamos į Komisijos jurisdikciją, todėl Reglamente 1/2003 nėra jokių teisiškai įpareigojančių bylų paskyrimo kriterijų. Priešingai, paskirstymo kriterijai, kuriuos Komisija parengė bendradarbiaudama su nacionalinėmis konkurencijos institucijomis (ir, beje, kurie yra grynai orientaciniai), yra nustatyti Komisijos pranešime dėl bendradarbiavimo konkurencijos institucijų tinkle⁶⁶.

Vadovaujantis šiuo pranešimu nacionalinė konkurencijos institucija laikoma tinkama nagrinėti bylą, jei: i) ji gali efektyviai pabaigti bylą priimant sprendimą, įpareigojantį įmonę nutraukti pažeidimą ir paskirti baudą, ii) turi galimybes surinkti reikalingus įrodymus, iii) skundžiamas elgesys turi esminį tiesioginį (faktinį ar numanomą) poveikį tos valstybės narės rinkai. Tuo tarpu Komisija laikytina tinkama institucija nagrinėti bylą, kai paveiktos yra daugiau nei trijų valstybių narių rinkos⁶⁷. Daugeliu atvejų ta institucija, kuri gauna skundą ar pradeda procedūrą *ex officio*, ir toliau turėtų nagrinėti bylą. Perskyrimas turėtų vykti tik proceso pradžioje, jei tokia institucija manytų, kad ji nėra tinkamas subjektas tai bylai nagrinėti, arba jei kitos institucijos manytų, jog jos yra tinkamesni bylos nagrinėjimo subjektai⁶⁸.

Kita vertus, logiška būtų manyti, kad kelių procesų inicijavimo atveju turėjo būti nustatyta aiški taisyklė, įpareigojanti nacionalinę konkurencijos instituciją sustabdyti ar nutraukti bylą tuo pagrindu, kad šią bylą nagrinėja ar jau nagrinėjo kuri nors kita institucija.

Reglamento 13 straipsnyje įtvirtinta bendra taisyklė, *leidžianti* konkurencijos institucijai ar Komisijai sustabdyti ar nutraukti bylą dėl to, kad šią bylą nagrinėja ar jau nagrinėjo kita institucija. Kaip teigiama reglamento aiškinamajame memorandume, prieš tokią galimų lygiagrečių procesų galimybę nukreipta taisyklė sumažina neigiamą poveikį ir numato, kad jei dviejų ar daugiau valstybių narių konkurencijos institucijos gauna skundą arba savo iniciatyva imasi priemonių prieš tą patį susitarimą, asociacijos sprendimą ar veiksą remdamosi Sutarties 101 arba 102 straipsniu, tuomet faktas, kad viena institucija nagrinėja bylą, yra pakankamas pagrindas kitoms sustabdyti procesą arba atmesti skundą⁶⁹. Šios taisyklės tikslas yra pasikonsultavus su visomis konkurencijos institucijomis, susijusiomis su to paties konkurencijos teisės pažeidimo nagrinėjimu, nustatyti, kad byla būtų nagrinėjama tik vienos iš tokių institucijų. Tačiau bet koku atveju šis straipsnis nenumato *jokio įpareigojimo* sustabdyti ar nutraukti lygiagrečiai pradėto proceso⁷⁰. Todėl nėra garantijos, kad tokių lygiagrečių procesų bus išvengta po,

66 Mikroulea, A., *supra* note 51, p. 58.

67 Commission Notice on cooperation within the Network of Competition Authorities, OJ C 101, 27.4.2004, p. 43–53, 8 ir 14 punktai.

68 *Ibid.*, 6 punktas.

69 Explanatory Memorandum of 27 Sep. 2000, which was published together with the proposal for Regulation 1/2003 (COM(2000)582 final), p. 21.

70 Komisijos pranešimo dėl bendradarbiavimo konkurencijos institucijų tinkle 22 punktas. Pagal Aiškinamąjį memorandumą (p. 12–13) nebuvo nei priimtina, nei būtina įpareigoti kitas konkurencijos institucijas nutraukti ar sustabdyti jų pradėtus procesus. Buvo teigiama, kad 13 straipsnis palieka erdvės kiekvienos bylos ypatybėms įvertinti, o toks lankstumas yra svarbus: jeigu institucija, ištyrusi bylos medžiagą, atmetė skundą

pavyzdžiui, nepavykusio bandymo paskirti bylą vienai iš nacionalinių konkurencijos institucijų⁷¹.

Tokiu atveju vienintelė galimybė išvengti kelių procesų yra Komisijos pradėtas procesas pagal Reglamento 11 straipsnio 6 dalį, kuris įtvirtinta, kad šiai institucijai pradėjus sprendimo priėmimo pagal III skyriaus nuostatas procedūras, valstybių narių konkurencijos institucijos netenka kompetencijos taikyti Sutarties 101 ir 102 straipsnius.

Pastaroji nuostata, kaip teigiama reglamento aiškinamajame memorandume, įtvirtinta siekiant užtikrinti nuoseklų Sutarties 101 ir 102 straipsnių taikymą: esminių nesutarimų Europos konkurencijos tinkle atvejais Komisija pasilieka teisę iš nacionalinės konkurencijos institucijos perimti bylą inicijuodama atitinkamą bylos tyrimo procesą⁷². Tokiu atveju valstybių narių konkurencijos institucijų bei teismų priimami sprendimai dėl susitarimų, sprendimų ar veiklos pagal Sutarties 101 ar 102 straipsnį, jau esančių Komisijos sprendimo objektu, negalėtų prieštarauti Komisijos priimtam sprendimui⁷³.

Iš pirmo žvilgsnio tokia nuostata iš esmės galėtų panaikinti lygiagrečiųjų tyrimų nacionaliniu ir Sąjungos lygiais tikimybę, tačiau bėda yra ta, kad ji *neįpareigoja* Komisijos imtis tyrimo tokių procesų atvejais. Be to, jokia reglamento nuostata neuždraudžia Komisijai pradėti procedūros po to, kai nacionalinė konkurencijos institucija bylą jau išnagrinėjo⁷⁴. O pagal 13 straipsnį tai, kad kita institucija išnagrinėjo ar nagrinėja bylą, tik suteikia Komisijai *teisę* atmesti gautą skundą, tačiau ir vėl jokių būdu neįpareigoja jos tai padaryti.

Taigi, niekas šiame reglamente ne tik neapsaugo nuo galimybės vykdyti lygiagrečius tyrimus keliose nacionalinėse institucijose – iš principo kiekviena nacionalinė konkurencijos institucija ne tik išlaiko savo visišką diskreciją sprendama tirti bylą ar ne⁷⁵, tačiau net ir suponuoja galimybę Komisijai nesilaikyti *ne bis in idem* principo po nacionalinės konkurencijos institucijos veiksmų imantis antrojo proceso dėl to paties konkurencijos teisės pažeidimo.

Willemas Bastiaanas van Bockelas savo tyrime priėjo prie išvados, kad iš tikrųjų nebuvo jokios realios priežasties, dėl ko būtų buvę sąmoningai vengiama Reglamento 1/2003 nuostatose įtvirtinti *ne bis in idem* principo laikymąsi užtikrinančias taisykles. Reglamento 3 straipsnis nustato vienodas materialinės konkurencijos teisės taisykles, tuo tarpu tokių nuostatų įgyvendinimui skirtos procedūrinės taisyklės nebuvo suderin-

---

kitos institucijos gali nenorėti iš naujo nagrinėti tą bylą. Kita vertus, jeigu skundas buvo atmestas dėl kitų priežasčių, pavyzdžiui, institucija negalėjo surinkti reikiamų įrodymų, kitos institucijos gali pageidauti atlikti savo tyrimą ir išspręsti bylą. Nagrinėjamų bylų atžvilgiu šis lankstumas taip pat atspindi kiekvienos konkurencijos institucijos teisę pasirinkti, ar ji baigia, ar sustabdo savo nagrinėjamą bylą. Institucija gali nenorėti nutraukti bylą, kol kitos institucijos nagrinėjamos bylos baigtis nėra aiški. Galimybė sustabdyti savo vykdomą procesą leidžia institucijai išlaikyti savo teisę apsispręsti vėliau ar nutraukti bylos nagrinėjimą. Toks lankstumas taip pat palengvina nuoseklų taisyklių taikymą.

71 Pettersson, T. European Union: Council Regulation 1/2003: Cooperation Between The Commission and National Competition Authorities [interaktyvus]. [žiūrėta 2011-01-29]. <http://mondaq.com/i_article.asp_Q_articleid_E_23373>.

72 Explanatory memorandum, *supra* note 69, p. 21.

73 Reglamento 1/2003 16 straipsnio 1-2 dalys.

74 Bockel, W. B., *supra* note 12, p. 95.

75 Commission Notice on cooperation within the Network of Competition Authorities, *supra* note 67, 5 punktas.

tos. Labai tikėtina, kad tokios taisyklės į šį reglamentą nebuvo įtrauktos tiesiog todėl, kad jų nebuvo ir ankstesniame Reglamente 17/62. Tik skirtumas tas, kad vadovaujantis to senesnio reglamento nuostatomis *ne bis in idem* principas išties buvo mažai reikalingas, o dabar jo reikšmė yra visai kitokia, kai 27 valstybės narės dalijasi lygiagrečia kompetencija ES konkurencijos teisės srityje⁷⁶.

Buvo įvairių siūlymų, kaip spręsti lygiagrečios kompetencijos keliamas problemas, pavyzdžiui, kad jei valstybė narė nubaudžia įmonę už konkurencijos teisės pažeidimą, Komisija neturėtų turėti galimybės paskirti tai pačiai įmonei baudos neatsižvelgdama į valstybės narės paskirtąją sankciją⁷⁷. Tačiau, be abejonės, toks sprendimas būtų tik minimalus apsaugos standartas, garantuojantis sankcijų proporcingumą bylose, kur dėl tos pačios įmonės veiksmų pradedamas antras procesas⁷⁸. Tačiau tai tikrai neišsprendžia pagrindinės *ne bis in idem* principo problemos, nes, kaip buvo atskleista anksčiau, pagal EŽTT praktiką yra draudžiamos ne tik pakartotinės bausmės, bet ir pakartotinis baudžiamasis persekiojimas. Be to, toks sprendimas neapsaugo nuo kelių nacionalinių konkurencijos institucijų vykdomų tyrimų grėsmės.

Taip pat buvo siūloma įtvirtinti jungtinį procesą viename centriname teisme ir abipusį sprendimų pripažinimą⁷⁹. Tačiau toks sprendimas neapsaugotų nuo *ne bis in idem* principo pažeidimo, kai vienai nacionalinei konkurencijos institucijai baigus tyrimą ir nubaudus ES konkurencijos teisės nuostatas pažeidusią įmonę (arba greičiau kaltės neįrodymo atveju) tyrimo imtųsi Komisija.

Pasiūlymas Reglamente 1/2003 įtvirtinti teisiškai įpareigojančias bylų paskirstymo taisykles⁸⁰ abejotinas dėl reglamento aiškinamajame rašte išdėstytų motyvų – tame dokumente yra aiškiai sukritikuota teisiškai įpareigojančių bylų paskirstymo taisyklių galimybė, todėl išties abejotina, ar Komisija ir valstybės narės praėjus beveik dešimtmečiui po Reglamento 1/2003 priėmimo atsisakytų dėl būtent tokių šio teisės akto nuostatų pasiekto konsensuso. Pavyzdžiui, jei anksčiau Komisija nepritarė teisiškai privalomoms taisyklėms, pagal kurias tam tikros bylos *a priori* nebūtų įtraukiamos į Komisijos jurisdikciją, tai koks argumentas šiuo metu priverstų pakeisti tokią jos nuomonę.

Todėl, ko gero, paprasčiausias ir efektyviausias būdas išvengti lygiagretaus ES konkurencijos taisyklių taikymo sukeltų problemų būtų elementarus *ne bis in idem* principo įtvirtinimas Reglamento 1/2003 nuostatose. Įtvirtinus taisyklę, kad už tuos pačius susitarimus, įmonių asociacijų sprendimus ar suderintus veiksmus jokia įmonė ar įmonių asociacija negali būti vėl persekiojama, teisiama ar baudžiama, jei dėl tų pačių

76 Bockel, W. B., *supra* note 12, p. 99–100.

77 American Chamber of Commerce to the European Union (Amcham EU), „Position Paper on the Modernisation Package“ [interaktyvus]. [žiūrėta 2011-01-28]. <http://ec.europa.eu/competition/consultations/2003_modernization_package/amcham_en.pdf>, p. 11.

78 Biehler, A.; Kniebühler, R.; Lelieur-Fischer, J.; Stein, S. Freiburg Proposal on Concurrent Jurisdictions and the Prohibition of Multiple Prosecutions in the European Union [interaktyvus]. [žiūrėta 2011-01-29]. <<http://www.mpicc.de/shared/data/pdf/fa-ne-bis-in-idem.pdf>>, p. 35.

79 Waelbroeck, D. “Twelve feet all dangling down and six necks exceeding long”. The EU Network of Competition Authorities and the European Convention on Human Rights [interaktyvus]. [žiūrėta 2011-01-29]. <<http://www.eui.eu/RSCAS/Research/Competition/2002/200207CompWaelbroeck.pdf>>, p. 18.

80 *Ibid.*

susitarimų, sprendimų ar suderintų veiksmų jau buvo priimtas išteisinantis arba kaltę pripažįstantis sprendimas, manytina, kad Europos konkurencijos tinklui užtektų jau ir dabar egzistuojančių būdų ir priemonių, kad būtų efektyviai įgyvendinamas deklaruojamas tinklo uždavinys „bylos nagrinėjimas vienoje, tuo konkrečiu atveju tinkamiausioje tinklo institucijoje“. Suprantant, kad vieną procesą užbaigus galutiniu sprendimu antras procesas taptų nebeįmanomas, tiriant ES konkurencijos teisės pažeidimą iš pat pradžių būtų imtasi visų priemonių, kad į procesą būtų įtrauktos visos suinteresuotos institucijos, kad vyktų efektyvūs informacijos mainai ir tyrimas būtų atliekamas su didžiausiu skrupulingumu ir kruopštumu. Tokiu būdu ne tik būtų visiškai apsaugotos ES pagrindinių teisių chartijos 50 straipsnyje ir EŽTK 7 protokolo 4 dalyje įtvirtintos įmonių teisės, bet ir būtų išvengiama nepageidautinų papildomų išlaidų, kurias dėl lygiagrečių procesų patiria tiek konkurencijos institucijos, tiek ir verslas.

Išvados

1. Reglamente 1/2003 ne tik nėra jokios nuostatos, įpareigojančios susilaikyti nuo lygiagrečių ES konkurencijos teisės pažeidimų tyrimo keliuose nacionalinėse institucijose, bet ir suponuoja galimybę Komisijai nesilaikyti *ne bis in idem* principo po nacionalinės konkurencijos institucijos veiksmų imantis antrojo proceso dėl to paties ES konkurencijos teisės pažeidimo.

2. Pagal EŽTT praktiką *ne bis in idem* principo „bis“ elementas aiškintinas taip, kad asmens padaryto nusikaltimo atžvilgiu priimtam sprendimui įgijus *res judicata* galią, nepaisant to, ar tokiu sprendimu tas asmuo buvo išteisintas, pripažintas kaltu, ar pradėtas procesas nutrauktas, *ne bis in idem* principas draudžia net sudaryti galimybę būti persekiojamam ar pradėti antrą baudžiamąjį persekiojimą, teisti ar bausti už tą patį nusikaltimą. Asmuo nebegali skųstis šio principo pažeidimu tik tuomet, jei valstybinės institucijos pastebėjusios šio principo pažeidimą aiškiai tai įvardija ir antrąjį procesą nedelsdamos nutraukia bei panaikina jo sukeltas pasekmes. Vadinas, vienos konkurencijos institucijos priimtam sprendimui dėl ES konkurencijos teisės pažeidimo įgijus *res judicata* galią yra draudžiami bet kokie kitų konkurencijos institucijų, tarp jų ir Komisijos, vykdytini procesai to paties ES konkurencijos pažeidimo atžvilgiu.

3. EŽTT *ne bis in idem* principo „idem“ elementą aiškina nekreipdamas dėmesio į teisinę nusikaltimų charakteristiką pagal nacionalinę teisę, o tik lygina juos pagal jų faktus. Todėl akivaizdu, kad lygiagrečios kompetencijos sistemos problematika šiuo atžvilgiu pakliūna į tokio elemento apimtį, nes iš karto kelios nacionalinės konkurencijos teisės institucijos tiria iš esmės tuos pačius įmonės veiksmus, pažeidusius ES konkurencijos teisės normas, arba Komisija imasi tyrimo po to, kai jį atliko pirmiau minėta institucija. Todėl akivaizdu, kad skirtingų institucijų yra tiriamas *tas pats* pažeidimas.

4. Ko gero, paprasčiausias ir efektyviausias būdas išvengti lygiagretaus ES konkurencijos taisyklių taikymo sukeltamų problemų būtų elementarus *ne bis in idem* principo įtvirtinimas Reglamente 1/2003 nuostatose. Tuomet ES konkurencijos teisės pažeidimas iš pat pradžių būtų atliekamas su didžiausiu skrupulingumu ir kruopštumu, tokiu

būdu apsaugant įmonių teises ir išvengiant nepageidautinų papildomų išlaidų, kurias dėl lygiagrečių procesų patiria tiek konkurencijos institucijos, tiek ir verslas.

Literatūra

- 2002 m. gruodžio 16 d. Tarybos Reglamentas (EB) Nr. 1/2003 dėl konkurencijos taisyklių, nustatytų Sutarties 81 ir 82 straipsniuose, įgyvendinimo. *OL* 2004 m. specialusis leidimas, 8 skyrius, 2 tomas, p. 205.
- 2003 m. vasario 11 d. generalinio advokato Ruiz-Jarabo Colomer išvada byloje C-213/00 *Italcementi SpA v. Commission*.
- American Chamber of Commerce to the European Union (Amcham EU), „Position Paper on the Modernisation Package“ [interaktyvus]. [žiūrėta 2011-01-28]. <http://ec.europa.eu/competition/consultations/2003_modernization_package/amcham_en.pdf>.
- Armstrong, M.; Cowan, S.; Vickers, J. *Regulatory Reform-Economic Analysis and British Experience*. Cambridge: MIT Press, 1994.
- Balčiūnaitė, J. EB konkurencijos teisės procedūrų pobūdis: ar turėtų būti taikomas EŽTK 6 straipsnis šių procedūrų metu? *Socialinių mokslų studijos*. 2010, 1(5): 253–270.
- Biehler, A.; Kniebühler, R.; Lelieur-Fischer, J.; Stein, S. Freiburg Proposal on Concurrent Jurisdictions and the Prohibition of Multiple Prosecutions in the European Union. <<http://www.mpicc.de/shared/data/pdf/fa-ne-bis-in-idem.pdf>>.
- Bockel, W. B. *Reaction to the Green Paper on damages actions for breach of EC antitrust rules*. Europe Institute, Leiden University [interaktyvus]. [žiūrėta 2011-02-02]. <http://ec.europa.eu/competition/antitrust/actions-damages/files_green_paper_comments/europe_institute.pdf>.
- van Bockel, W. B. *The ne bis in idem principle in EU law*. The Netherlands: Kluwer Law International, 2009.
- Commission Notice on cooperation within the Network of Competition Authorities, OJ C 101, 27.4.2004, p. 43–53.
- Europos Bendrijų finansinių interesų apsaugos kovencija [1995] OJ C316/4.
- Explanations relating to the Charter of Fundamental Rights [interaktyvus]. [žiūrėta 2010-11-16]. <<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2007:303:0017:01:EN:HTML>>.
- Explanatory Memorandum of 27 Sep. 2000, which was published together with the proposal for Regulation 1/2003 (COM(2000)582 final).
- Falkner v. Austria*, 30 September 2004.
- Franz Fischer v. Austria*, 29 May 2001.
- Gauthier v. France*, 24 June 2003.
- Geradin, D. Competition between Rules and Rules of Competition, A Legal and Economic Analysis of the Proposed Modernization of the Enforcement of EC Competition Law. *Columbian Journal of European Law*. 2002, 9.
- Geradin, D. Dealing with Environmental Issues in an Integrated Market: The Regulatory Harmonization Policy of the European Community. The Greening of Trade Law? *A Comparison of International Trade Organizations on Environmental Issues*. Rowman & Littlefield, 2002.
- Göktan v. France*, 2 July 2002.
- Gradinger v. Austria*, 23 October 1995. A328-C.
- Horciag v. Romania*, 15 March 2005.
- Kokkoris, I.; Lianos, I. *The reform of EC competition law: new challenges*. Kluwer Law International, 2009.
- Kovos su korupcija kovencija [1997] OJ C195/2.

- Lenaerts, K.; Gerard, D. *Decentralisation of EC Competition Law Enforcement: Judges in the Frontline*. 2004, 27(3): 313–350.
- Mamatkulov and Askarov v. Turkey* [GC], Nr. 46827/99 ir 46951/99. EŽTT 2005-I.
- Mikroulea, A. *Case Allocation in antitrust and collaboration between the National Competition Authorities and the European Commission. The reform of EC competition law: new challenges*. The Netherlands: Kluwer Law International BV, 2010.
- Nevera, A.; Melničenko, S. Non bis in idem principas Europos Sąjungos baudžiamojose teisėje (I). *Socialinių mokslų studijos*. 2009, 4(4): 85–106.
- Nikitin v. Russia*, 20 July 2004. ECHR 2004-VIII.
- Oliveira v. Switzerland*, 30 July 1998. Reports 1998-V.
- Ongun v. Turkey*, 10 October 2006.
- Pettersson, T. European Union: Council Regulation 1/2003: Cooperation Between The Commission And National Competition Authorities [interaktyvus]. [žiūrėta 2011-01-29]. <http://mondaq.com/i_article.asp_Q_articleid_E_23373>.
- Proposal for a Council Regulation on the implementation of the rules on competition laid down in Articles 81 and 82 of the Treaty and amending Regulations (EEC) No 1017/68, (EEC) No 2988/74, (EEC) No 4056/86 and (EEC) No 3975/87 (COM/2000/0582 final – CNS 2000/0243), OL C 365E, 2000, p. 284.
- Reglamentas Nr. 17 Pirmasis reglamentas, įgyvendinantis Sutarties 85 ir 86 straipsnius. OL 2004 m. specialusis leidimas, 8 skyrius, 1 tomas, p. 3.
- Ruotsalainen v. Finland*, 16 June 2009.
- Maresti v. Croatia*, 25 June 2009.
- Sailer v. Austria*, 6 June 2002.
- Schaub, A. Continued focus on reform: Recent developments in EC competition policy. *International Antitrust Law & Policy: Fordham Corporate Law*. Juris Publishing, 2002.
- Schaub, A. Developments of Competition Law and Policy in EU Competition Law & Policy, Developments and Priorities. *Athens Conference April 19th. Nomiki Bibliothiki, Athens, 2002*.
- Šengeno konvencija. [2000] OJ L239/19.
- Treaty Office [interaktyvus]. [žiūrėta 2011-01-29]. <<http://conventions.coe.in>>.
- Tsonyo Tsonev v. Bulgaria* (No. 2), 14 January 2010.
- Vervaele, J. A. E. The transnational ne bis in idem principle in the EU. *Mutual recognition and equivalent protection of human rights*. 2005, 1(2).
- W.F. v. Austria*, 30 May 2002.
- Waelbroeck, D. “Twelve feet all dangling down and six necks exceeding long”: The EU Network of Competition Authorities and the European Convention on Human Rights [interaktyvus]. [žiūrėta 2011-01-29]. <<http://www.eui.eu/RSCAS/Research/Competition/2002/200207CompWaelbroeck.pdf>>.
- Walt Wilhelm and others v. Bundeskartellamt*, Case 14/68, European Court reports 1969, Page 1.
- Wils, W. P. J. The Principle of ‘Ne Bis in Idem’ in EC Antitrust Enforcement: A Legal and Economic Analysis. *World Competition*. 2003, 26(2): 131–148.
- Zigarella v. Italy*, 03 October 2002.
- Zolotukhin v. Russia* [GC], No. 14939/03.
- Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos, iš dalies pakeistos protokolu Nr. 11, su papildomais protokolais Nr. 1, 4, 6, 7. *Valstybės žinios*. 1995, Nr. 40-987.

EUROPEAN COMMISSION AND MEMBER STATES PARALLEL COMPETENCE TO APPLY EU COMPETITION LAW PROVISIONS IN THE CONTEXT OF THE *NE BIS IN IDEM* PRINCIPLE

Justina Nasutavičienė

Mykolas Romeris University, Lithuania

Summary. *Ne bis in idem principle (or non bis in idem), as enshrined in Article 4 of Protocol 7 to the European Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms, prohibits the liability to be tried or punished again in criminal proceedings under the jurisdiction of the same State for an offence for which he has already been finally acquitted or convicted in accordance with the law and penal procedure of the State. The European Union Charter of Fundamental Rights repeats a similar ban extending its scope – those acts are prohibited not only in the territory of one Member State but across the whole EU.*

However, under Regulation 1/2003 Member States' competition authorities and courts in some cases are bound to apply article 101 or 102 of the Treaty on the Functioning of the European Union. Therefore, the Commission, the competition authorities and courts of the 27 Member States share parallel jurisdiction of EU competition law.

The system of parallel competence can lead to situations where the same violation of competition rules will be investigated and punished by several national competition authorities one after the other. However, under Council Regulation (EC) No 1/2003 of 16 December 2002 on the implementation of the rules on competition laid down in Articles 81 and 82 of the Treaty, Member States' competition authorities and courts in some cases are bound to apply article 101 or 102 of the Treaty on the Functioning of the European Union.

Since, as already has been stated, this principle is enshrined in Article 4 of Protocol 7 to the European Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms, at the beginning of this paper the author overviews the interpretation of the concept of ne bis in idem principle and its scope in the practice of the European Court of Human Rights. Then in the context of this principle the author analyses the system of parallel competences, established by Regulation 1/2003, highlighting main problems of the system. The paper is completed with the summary of the investigated issues and the main conclusions are presented.

Keywords: *EU competition law, European Court of Human Rights, the ne bis in idem (non bis in idem) principle, parallel competence, allocation of cases, European Competition Network.*

Justina Nasutavičienė, Mykolas Romeris universiteto Teisės fakulteto Tarptautinės teisės ir Europos Sąjungos teisės katedros doktorantė. Mokslinių tyrimų kryptys: Europos Sąjungos konkurencijos teisė, žmogaus teisės, Europos žmogaus teisių konvencijos mechanizmas.

Justina Nasutavičienė, Mykolas Romeris University, Faculty of Law, Department of International Law and European Union Law, Doctoral Student. Research interests: EU competition law, human rights, mechanisms of the European Convention on Human Rights.